

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р **Кирилка Симеонова Тагарева** - ръководител на катедра Психология в
Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“,
на дисертационния труд на Величка Симеонова Дошева-Христова
на тема: „**Самооценка и тревожност, свързана с осиновяването**“,
за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално
направление 3.2 Психология, научна специалност „Педагогическа и възрастова
психология“

1. Общо представяне на докторанта и процедурата

Със заповед 1063/22.04.2026 на Ректора на Югозападния университет „Неофит Рилски“ Благоевград (ЮЗУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: „Самооценка и тревожност, свързана с осиновяването“ за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“. Авторът на дисертационния труд е Величка Симеонова Дошева-Христова – докторантка към катедра Психология с научен ръководител проф. д-р Станислава Стоянова.

Представеният от Величка Дошева-Христова комплект материали на електронен носител е в съответствие с Вътрешните правила за развитие на академичния състав на ЮЗУ и съдържа всички изискуеми документи.

Величка Симеонова Дошева-Христова е завършила образователно-квалификационна степен магистър по три специалности: специалности Обща педагогика и Теология /богословие/ в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1996 г. и специалност Психология във Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ през 2027 г. Този образователен профил, обхващащ педагогика, теология и психология, осигурява солидна теоретична и методологична основа на докторантката, която намира логично продължение в разработването на дисертацията.

Величка Дошева-Христова е работила като педагог-възпитател, психолог, а от 2018 работи като педагогически съветник в Спортното училище „Ген. Владимир Стойчев“, гр. София. Нейната професионална дейност е свързана и с Българска асоциация „Осиновени и осиновители“. Владее френски и руски език.

В. Дошева-Христова е докторантка в редовна форма на обучение по Педагогическа и възрастова психология в катедра Психология при Философския факултет в ЮЗУ. Нейният дисертационен труд е обсъден и предложен за защита на катедрен съвет на катедра Психология към Философски факултет на ЮЗУ.

2. Значимост и актуалност на темата на дисертационния труд

Темата на дисертацията е актуална в научно и научно-приложно отношение. Проблемът за самооценката и тревожността при лица, свързани с осиновяването е актуален, защото е свързан с емоционалното и личностното развитие на лицата в детска и зряла възраст. Въпросът е важен и значим както в областта на психологията на развитието, така и в областта на социалните дейности и правната сфера. В приложен аспект актуалността на темата се открива в търсенето на пътища за намаляване на тревожността и стреса, свързани с осиновителния процес.

Целта, която си поставя Величка Дошева-Христова е да се изучи взаимовръзката между степента на тревожност и самооценка в контекста на осиновяването. Авторката си поставя три задачи: 1) да диагностицира нивата на самооценка и тревожност при осиновени лица; осиновители; неосиновени деца и техните родители; 2) да изучи взаимовръзката между самооценката и тревожността при изследваните лица и 3) да проведе сравнителен анализ между изследваните групи по отношение на самооценката и тревожността.

Като цяло, разработваната тема е както актуална, така и иновативна и има значимост в научен и в приложен план.

3. Познаване на проблема

Величка Симеонова Дошева-Христова познава много добре състоянието на проблема. В литературния обзор на дисертацията личи нейното умение да интерпретира критично дискутираните теоретични постановки и емпирични факти.

4. Съответствие на избраните методики за изследване с поставените цел и задачи на дисертационния труд

За постигане на поставената цел, Величка Дошева-Христова избира да приложи четири инструменти. Подборът на инструментите е методологически обоснован.

1. Въпросник за ситуативна и личностна тревожност на Ч. Спийлбъргър. Въпросникът е адаптиран за български условия от Д. Щетински и И. Паспаланов (1989 г.). Той съдържа две скали, измерващи съответно тревожността като свойство на личността и като емоционално състояние. В конкретното изследване В. Дошева-Христова променя инструкцията за ситуативна тревожност и тя се отнася за ситуация за осиновяване.

2. Въпросник на Купърсмит за изследване на самооценката при възрастни. Въпросникът е адаптиран за български условия (Стоянова, С., Гарванова, М. и Папазова, Е., 2020; Stoyanova, Parazova, & Garvanova, 2019). Той включва три субскали – „Личностна самооценка“, „Самооценка, произтичаща от другите“ и „Самооценка, произтичаща от родителите“, като за всяка от тези скали алфа на Кронбах е над 0,6 (Stoyanova, Parazova, & Garvanova, 2019).

3. Методика за изследване на самооценка на Дембо-Рубинщайн. В конкретното изследване Величка Дошева-Христова използва процедурата, описана от Б. Минчев и Н. Минчева (2000). На бланка са представени няколко вертикално разположени линии, които представляват биполярни скали. Всяка линия в горната и долната част има наименование на показателя, който се оценява (Кунчев, К., 2019а, 2019б). В изследването се отговаря по скала от 1 до 10, като в двата полюса на скалата са разположени две противоположни личностни характеристики.

4. Въпросник „Жизнени цели и смисъл в живота“. Въпросникът „Жизнени цели и смисъл в живота“ е адаптиран за България от Б. Минчев (2011). Въпросникът се състои от три части, но в конкретното изследване е използвана само първата част (част А), която включва 20 айтема, отнасящи се до жизнени цели и преживян смисъл (Денева, К., 2022; Иванов, И., 1999). Айтемите се разпределят в следните субскали (Иванов, И., 1999): 1. Житейски цели. 2. Жизнен процес или интерес и емоционална наситеност на живота. 3. Резултативност на живота или удовлетвореност от самореализацията. 4. Локус-контрол –Аз. 5. Локус-контрол – живот.

В изследването са събирани данни за социално-демографските характеристики на изследваните лица: пол, възраст, наличие на деца в семейството, дали в семейството има осиновено дете, семейно положение, статус на трудова заетост, местоживеене,

образование, материално положение.

Данните от изследването са обработени с компютърни програми SPSS (21) и Microsoft Excel като се прилагат дескриптивна статистика за описание на извадките; анализ на вътрешна конститентност; статистически методи за проверка на издигнатите хипотези.

Обща оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от 230 страници и включва увод, три глави, изводи, заключение, препоръки, научни приноси и приложения. Дисертацията съдържа 48 таблици и една фигура. Библиографията обхваща 129 източника, като в нея са включени значими разработки по разглеждания проблем.

Първата глава е теоретична. В теоретичния обзор Величка Дошева-Христова прави анализ на литературата по изследваната проблематика. Представени са класически и съвременни концепции за самооценката и тревожността. Представена е концепция за самооценката, разгледани са идеите на Уйлям Джеймс, Брейндън и др. /James, 1890; Branden, 1995/. Анализирани са основни компоненти на самооценката; изграждане на самооценката; критерии за определяне на самооценката. Представени са класификации и функции на самооценката. В тази глава е изложена и теоретичната рамка на тревожността: дефиниции, видове и теории. Поставен е акцент върху проявите на тревожността при осиновителния процес, както при бъдещите осиновители, така и при биологичните родители и осиновените деца. Анализирани са основните фактори за стрес при родители, осиновили дете, както и спецификата на стреса при осиновени деца. Специално внимание е обърнато на стигмата при осиновяване. В цялата теоретична част на дисертацията са анализирани постановки и виждания на различни автори, релевантни на темата на дисертацията, като са приведени емпирични потвърждения на теоретичните постановки.

Втората глава представя дизайнът на изследването. Теоретичните положения, сформирани в първата част на дисертацията, стават изходна база на Величка Дошева-Христова в конструирането на собственото емпирично изследване, представено във втора глава на дисертацията. В нея са изложени цел на изследването, задачи, хипотези, процедура на изследването, инструментариум, извадка, използвани статистически методи за обработка на данните и етични въпроси. В емпиричното изследване участват общо 321 лица на възраст от 10 до 67 години, от които 91% са от женски пол и 9% са от мъжки пол. Изследваните лица са разпределени в четири групи: родители на

биологично родени деца; осиновители; осиновени деца; биологично родени деца. Групата на осиновителите е близо една четвърт от извадката: 13 мъже и 63 жени на възраст от 23 до 62 години, от тях 56 лица имат интимен партньор в момента на провеждане на изследването.

В трета глава на дисертационния труд са представени резултатите от емпиричното изследване: резултати относно тревожността, резултати относно самооценката, резултати относно жизнените цели и резултати от изучаване на взаимовръзката между ситуативната тревожност, личностната тревожност, самооценка и жизнени цели.

В края на дисертационния труд, след заключението, са предложени препоръки и групов тренинг на осиновители, кандидат-осиновители и осиновени.

5. Обсъждане и анализиране на получените резултати от проведеното изследване и проверка на издигнатите хипотези

В своето изследване на Величка Симеонова Дошева-Христова формулира следните пет хипотези:

1. Предполага се, че ситуативната и личностната тревожност ще корелират обратно пропорционално със самооценката при осиновени лица и при осиновители, както и при биологично свързани деца и техните родители.

2. Предполага се, че осиновените деца ще демонстрират по-висока ситуативна и личностна тревожност в сравнение с децата в биологичното семейство.

3. Предполага се, че осиновените деца ще демонстрират по-ниска самооценка в сравнение с децата в биологичното семейство.

4. Предполага се, че осиновителите ще демонстрират по-висока ситуативна и личностна тревожност в сравнение с родителите на биологично родени деца.

5. Предполага се, че родителите, осиновили деца, ще демонстрират по-ниска самооценка в сравнение с родителите, отглеждащи свои биологични деца.

По отношение на първата хипотеза, се оказва, че тя се потвърждава. Анализът на резултатите от изследването сочи, че между ситуативната тревожност и различните аспекти на самооценката има статистически значима отрицателна корелация. Между личностната тревожност и самооценката корелациите също са статистически значими и отрицателни. Корелационният профил е сходен за осиновени лица, осиновители, биологични деца и техните родители.

По отношение на втората хипотеза, анализът на резултатите показва, че тя не се потвърждава. Няма статистически значими различия по показател личностна тревожност между осиновени деца, осиновители, биологически родени деца и родители на биологически родени деца. По отношение на ситуативната тревожност статистически значими различия са налице между биологично родено дете и осиновител, както и между осиновител и родител на биологично родено дете. Авторката търси възможни обяснения за този резултат в няколко аспекти: позитивната селекция на извадката; емоционално здравата осиновителна динамика и връзка; разговорът за осиновяване като стресор. Предполага се, че неяснотата, а не осиновяването поражда тревожност.

Хипотеза три не се потвърждава. Не са установени статистически значими различия между осиновени деца и биологично родени деца по общата им самооценка, по самооценката, произтичаща от другите, по самооценката, произтичаща от родителите, по личностната самооценка и по парциалните самооценки като послушен/дисциплиниран, умел, умен, добър, весел, добър ученик, щастлив, обичан, благодарен, физически силен, здрав, с много приятели. Величка Дошева-Христова обяснява получения резултат с някои ключови механизми като: концепцията на Верие (Verrier, 2003) за „първичната рана“; ранното осиновяване и изграждане на сигурна привързаност отрано; засилена родителска ангажираност и емоционална чувствителност при осиновителите, позитивни семейни концепти и „конструираният смисъл“ на осиновяването; подкрепящ социален контекст; детерминиране на самооценката повече от текущите роли, отколкото от произхода.

Хипотеза четири също не се потвърждава. Установено е, че осиновителите имат значимо по-ниски средни стойности на ситуативна тревожност при разговори за осиновяването в сравнение с биологичните родители. По личностна тревожност не са установени разлики в получените стойности — осиновителите не се различават от биологичните родители по тревожност като личностна черта. Може да се мисли, че подготовката и професионалната подкрепа преди осиновяването намаляват тревожността и темата за осиновяването е по-очаквана и по-малко стресираща за осиновителите, отколкото за биологичните родители.

Хипотеза пет не се потвърждава. Няма статистически значими различия по глобална самооценка между осиновители и родители в биологично семейство, нито

по самооценката, произтичаща от другите, нито по самооценката, произтичаща конкретно от родителите. Авторката търси обяснение за това в действието на някои социални фактори: в това, че смисълът в живота е по-свързан със зрелостта, ролите и отговорностите, отколкото с биологичния произход; в това, че родителството е източник на емоционална наситеност и смисъл.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Научно-приложните приноси в дисертационния труд на Величка Симеонова Дошева-Христова се заключават в следното:

1. На базата на осъществен теоретичен анализ са интертирани съвременни схващания за самооценката и тревожността в контекста на осиновяването.

2. Представен е интегративен изследователски модел, обединяващ тревожност, самооценка и жизнени цели, придаващи смисъл в живота, в общ контекст на семейните роли.

3. Проведено е оригинално емпирично проучване у нас относно тревожността и самооценката в контекста на осиновяване сред четири групи лица: при родители на биологично родени деца; осиновители; осиновени деца; биологично родени деца.

4. Установено е сходството в самооценката и личностната тревожност между осиновители и биологични родители, между осиновени и биологично родени деца, както и по-ниската ситуативна тревожност, когато се обсъжда осиновяване, при осиновители в сравнение с биологичните родители.

5. В това изследване е установена новост, свързана със следното: осиновителите имат по-ниска ситуативна тревожност, отколкото биологичните родители, когато се обсъжда осиновяване; осиновителите имат сходна самооценка с биологичните родители.

6. Данните от изследването могат да бъдат използвани в психологическото консултиране на семействата, които желаят да осиновят дете. Резултатите от изследването преориентират фокуса от „осиновяването като риск“ към „осиновяването като ресурс“ и показват, че подготовката и ролевата яснота при осиновители са свързани с редуцирана ситуативна тревожност, когато се обсъжда осиновяване.

7. Резултатите от изследването могат да бъдат използвани за изграждане на социални политики и програми, които насърчават ранно осиновяване; утвърждаване на

модели за отворена комуникация за произхода; намаляване на стигмата и популяризиране на осиновяването като равностоеен семейно-родителски модел; укрепване на ресурсните фактори (образование, работа, психосоциална подкрепа).

7. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Публикациите на Величка Симеонова Дошева-Христова, които отразяват резултати от дисертацията са три. Те са самостоятелни произведения. Две от тях са публикувани в Годишник по психология, а една – в сборник. В съдържателно отношение статиите са посветени на темата на дисертацията: на стигмата на осиновяването, на тайната на осиновяването и на поведението на осиновеното дете и родителите в първоначалния период на адаптация в семейството.

Считам, че формулираните приноси и получени резултати са лична заслуга на дисертантката.

8. Автореферат

Авторефератът дава ясна представа за дисертационния труд. Той е направен според изискванията и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

9. Критични забележки и препоръки

Съществени критични забележки и препоръки към изследването и комплекта предоставени материали нямам.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да **присъди** образователната и научна степен ‘доктор’ на Величка Симеонова Дошева-Христова в област на висше образование: Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, научна специалност „Педагогическа и възрастова психология“.

15.05.2026г.

Рецензент: .....

/проф. д-р Кирилка Тагарева/

REVIEW

by Prof. **Kirilka Simeonova Tagareva** PhD - Head of the Department of Psychology at the Plovdiv University "Paisiy Hilendarski",

of the dissertation work of Velichka Simeonova Dosheva -Hristova

on the topic: "**Self-esteem and adoption-related anxiety**" ,

for the PhD degree

in the field of higher education 3. Social, economic and legal sciences, professional field 3.2

Psychology, scientific specialty "Pedagogical and age psychology"

1. General presentation of the doctoral student and the procedure

By order 1063/22.04.2026 of the Rector of the South-West University "Neofit Rilski" Blagoevgrad (SWU), I was appointed as a member of the scientific jury for the dissertation defense procedure on the topic: "Self-esteem and anxiety related to adoption" for the acquisition of the Phd degree in the field of higher education 3. Social, economic and legal sciences, professional field 3.2. Psychology, scientific specialty "Pedagogical and age psychology" . The author of the dissertation is Velichka Simeonova Dosheva -Hristova - doctoral candidate at the Department of Psychology under the supervision of Prof. Dr. Stanislava Stoyanova.

The set of materials submitted electronically by Velichka Dosheva -Hristova complies with the Internal Rules for the Development of the Academic Staff of Southwestern University and contains all required documents.

Velichka Simeonova Dosheva -Hristova has completed a Master's degree in three specializations: General Pedagogy and Theology at Sofia University "St. Kliment Ohridski" in 1996 and Psychology at Veliko Tarnovo University "St. Cyril and Methodius" in 2017. This educational background, covering pedagogy, theology and psychology, provides the doctoral candidate with a solid theoretical and methodological foundation, which logically continues in the development of the dissertation.

Velichka Dosheva -Hristova has worked as an educator, psychologist, and since 2018 has been employed as a school counselor at the "Gen. Vladimir Stoychev" Sports School, Sofia. Her professional work is also connected with the Bulgarian Association "Adopted

Persons and Adoptive Parents". She speaks French and Russian.

V. Dosheva -Hristova is a full-time doctoral candidate in Pedagogical and Developmental Psychology at the Department of Psychology at the Faculty of Philosophy at Southwestern University. Her dissertation has been discussed and approved for defense by the Department Council of the Department of Psychology at the Faculty of Philosophy at Southwestern University.

2. Significance and relevance of the dissertation topic

The topic of the dissertation is relevant both scientifically and practically. The issue of self-esteem and anxiety among individuals connected with adoption is important because it relates to emotional and personal development in both childhood and adulthood. The topic is significant in the fields of developmental psychology, social work, and law. From an applied perspective, the relevance of the study lies in identifying ways to reduce anxiety and stress associated with the adoption process.

The goal set by Velichka Dosheva -Hristova is to examine the relationship between anxiety levels and self-esteem in the context of adoption. The author sets herself three tasks: 1) to diagnose the levels of self-esteem and anxiety in adopted persons; adoptive parents; non-adopted children and their parents; 2) to examine the relationship between self-esteem and anxiety among the studied participants and 3) to conduct a comparative analysis between the studied groups in terms of self-esteem and anxiety.

Overall, the dissertation topic is both current and innovative and has significant scientific and practical value.

3. Knowledge of the Research Problem

Velichka Simeonova Dosheva -Hristova demonstrates excellent knowledge of the research problem. The literature review of the dissertation shows her ability to critically interpret the discussed theoretical propositions and empirical facts.

4. Compliance of the selected research Methods with the Aim and Objectives of the Dissertation

In order to achieve the stated goal, Velichka Dosheva -Hristova applies four research instruments. The selection of the instruments is methodologically justified.

1. Questionnaire for situational and personal anxiety by C. Spielberger. The questionnaire was adapted for Bulgarian conditions by D. Shchetinski and I. Paspalanov . (

1989) . It contains two scales measuring anxiety as a personality trait and as an emotional state. In the present study, V. Dosheva -Hristova modified the instructions for situational anxiety so that they specifically referred to an adoption-related situation.

2. The Coopersmith Self-Esteem Inventory for adults. The questionnaire has been adapted for Bulgarian conditions (Stoyanova, S., Garvanova, M. & Papazova, E., 2020; Stoyanova, Papazova , & Garvanova , 2019). It includes three subscales – “Personal self-esteem”, “Self-esteem derived from others” and “Self-esteem derived from parents”, with Cronbach ’s alpha above 0.6 for each of these scales (Stoyanova , Papazova , & Garvanova , 2019).

3. The Dembo-Rubinshtein Self-Esteem Research Methodology. In this particular study, Velichka Dosheva -Hristova used the procedure described by B. Minchev and N. Mincheva (2000). The form presents several vertically arranged lines, which represent bipolar scales. Each line in the upper and lower part has the name of the indicator being assessed (Kunchev, K., 2019a, 2019b). In the study, the answers are given on a scale from 1 to 10, with two opposite personality characteristics placed at the two ends of the scale.

4. The “Life Goals and Meaning in Life” questionnaire. The questionnaire was adapted for Bulgaria by B. Minchev (2011). The questionnaire consists of three parts, but in the present study only the first part (part A) was used, which includes 20 items relating to life goals and experienced meaning (Deneva, K., 2022; Ivanov, I., 1999). The items are divided into the following subscales (Ivanov, I., 1999): 1. Life goals. 2. Life process or interest and emotional saturation of life. 3. Life effectiveness or satisfaction with self-realization . 4. Locus of control – Me. 5. Locus of control – life.

The study collected data on the socio-demographic characteristics of the surveyed individuals: gender, age, presence of children in the family, whether there is an adopted child in the family, marital status, employment status, place of residence, education, financial situation.

The research data were processed with computer programs SPSS (21) and Microsoft Excel, using descriptive statistics to describe the samples; **internal consistency analysis**, and statistical methods for testing the hypotheses.

Overall Evaluation of the Dissertation

The dissertation consists of 230 pages and includes an introduction, three chapters, conclusions, recommendations, scientific contributions and appendices. The dissertation

contains 48 tables and one figure. The bibliography includes 129 sources, including significant developments on the issue under consideration.

The first chapter is theoretical. In the theoretical overview, Velichka Dosheva -Hristova analyzes the literature related to the researched issues. Classical and contemporary concepts of self-esteem and anxiety are presented. The concept of the self-esteem is presented, the ideas of William James, Brandon, etc. are examined. / James , 1890; Brandon , 1995/. The main components of self-esteem, the development of self-esteem, and the criteria for evaluating self-esteem are analyzed. Classifications and functions of self-esteem are also presented. This chapter additionally outlines the theoretical framework of anxiety: definitions, types and theories. Emphasis is placed on the manifestations of anxiety in the adoption process, during the adoption process among prospective adoptive parents, biological parents, and adopted children. The main stress factors in parents who have adopted a child are analyzed, as well as the specificity of stress in adopted children. Special attention is paid to the stigma of adoption. Throughout the theoretical part of the dissertation, statements and views of various authors relevant to the topic of the dissertation are analyzed, and empirical confirmations of the theoretical statements are provided.

The second chapter presents the research design. The theoretical positions formed in the first part of the dissertation become the starting point for Velichka Dosheva -Hristova in the construction of her own empirical study, presented in the second chapter of the dissertation. This section describes the aim of the study, tasks, hypotheses, research procedure, instruments, sample, statistical methods used for data analysis and ethical issues. A total of 321 participants aged between 10 and 67 years took part in the empirical study, of whom 91% were female and 9% were male. The participants were divided into four groups: parents of biologically born children; adoptive parents; adopted children; biologically born children. The group of adoptive parents is nearly a quarter of the sample: 13 men and 63 women aged between 23 and 62, of whom 56 individuals had an intimate partner at the time of the study.

The third chapter of the dissertation presents the results of the empirical study: results on anxiety, results on self-esteem, results on life goals, and results from studying the relationship between situational anxiety, personal anxiety, self-esteem, and life goals.

At the end of the dissertation, after the conclusion, recommendations and group training programs for adoptive parents, prospective adoptive parents, and adoptees are proposed.

5. Discussion and Analysis of the Research Results and Verification of the Proposed Hypotheses

In her study, Velichka Simeonova Dosheva -Hristova formulates the following five hypotheses:

1. It is assumed that Situational and personal anxiety will correlate negatively with self-esteem among adoptees and adoptive parents, as well as among biologically related children and their parents.

2. It is assumed that adopted children will demonstrate higher situational and personality anxiety compared to children raised in biological family.

3. It is assumed that adopted children will demonstrate lower self-esteem compared to children raised in biological family.

4. It is assumed that adoptive parents will demonstrate higher situational and personality anxiety compared to parents of biological children.

5. It is assumed that parents who adopt children will demonstrate lower self-esteem compared to parents raising their own biological children.

Regarding the first hypothesis, it turns out that it is confirmed. The analysis of the results of the study indicates that there is a statistically significant negative correlation between situational anxiety and various aspects of self-esteem. The correlations between personality anxiety and self-esteem are also statistically significant and negative. The correlation profile is similar for adoptees, adoptive parents, biological children and their parents.

Regarding the second hypothesis, the analysis of the results shows that it is not confirmed. There are no statistically significant differences in the indicator of personal anxiety between adopted children, adoptive parents, biologically born children and parents of biologically born children. Regarding situational anxiety, statistically significant differences are present between a biologically born child and an adoptive parent, as well as between an adoptive parent and a parent of a biologically born child. The author **explains these findings through several possible factors**, including the positive selection of the sample, **healthy family dynamics in adoptive families**, and the possibility that discussions about adoption may themselves act as a stressor. It is suggested that ambiguity, rather than adoption itself, generates anxiety.

The third hypothesis is not confirmed. No statistically significant differences were found between adopted children and biologically born children in their general self-esteem, self-

esteem derived from others, self-esteem derived from parents, personal self-esteem and partial self-esteem such as being obedient/disciplined, skilled, intelligent, kind, cheerful, a good student, happy, loved, grateful, physically strong, healthy, or having many friends. Velichka Dosheva -Hristova explains the obtained result through several key mechanisms such as: Verrier 's concept (Verrier, 2003) of the "primal wound"; early adoption and the development of early secure attachment; increased parental involvement and emotional sensitivity among adoptive parents, positive family concepts and the "constructed meaning" of adoption; supportive social context; and the idea that self-esteem is influenced more by current social roles than by biological origin.

The fourth hypothesis is not confirmed as well. It was found that adoptive parents have significantly lower mean levels of situational anxiety during discussions about adoption compared to biological parents. No differences were identified regarding personality anxiety — adoptive parents do not differ from biological parents in anxiety as a personality trait. It may be assumed that preparation and professional support before adoption reduce anxiety and MAKE the topic of adoption more expected and less stressful for adoptive parents than for biological parents.

The fifth hypothesis is not confirmed. There are no statistically significant differences in global self-esteem between adoptive parents and parents in a biological family, neither in self-esteem derived from others, nor in self-esteem derived specifically from parents. The author explains this through the influence of several social factors, including the idea that the meaning of life is more related to maturity, roles and responsibilities than to biological origin; as well as the understanding that parenthood itself is a source of emotional fulfillment and meaning.

6. Contributions and Significance of the Dissertation for Science and Practice

The scientific and practical contributions of Velichka Simeonova Dosheva-Hristova's dissertation may be summarized as follows:

1. Based on a theoretical analysis, contemporary concepts of self-esteem and anxiety in the context of adoption are **interpreted and systematized**.
2. An integrative research model is presented, combining anxiety, self-esteem, and life goals that give meaning to life, in the general context of family roles.
3. An original empirical study was conducted in our country regarding Anxiety and self-esteem in the context of adoption among four groups of individuals: parents of biologically

born children; adoptive parents; adopted children; biologically born children.

4. Similarities were identified in self-esteem and personality anxiety between adoptive parents and biological parents, between adopted and biologically born children, as well as lower situational anxiety when discussing adoption, have been found in adoptive parents compared to biological parents.

5. The study establishes novel findings showing that adoptive parents have lower situational anxiety than biological parents when discussing adoption; adoptive parents have similar self-esteem to biological parents.

6. The data from the study may be used in psychological counseling for families wishing to adopt a child. The results of the study shift the focus from “adoption as a risk” to “adoption as a resource” and show that preparation and role clarity among adoptive parents are associated with reduced situational anxiety during discussions about adoption.

7. The findings may also contribute to the development of social policies and programs encouraging early adoption, promoting open communication about origin, reducing stigma, supporting adoption as an equal family model, and strengthening resource factors (education, employment, psychosocial support).

7 Evaluation of the Doctoral Candidate’s publications and personal contribution

Dosheva-Hristova’s publications reflecting the results of the dissertation are three in number. They are independent works. Two of them were published in the Yearbook of Psychology, and one – in a collection. In terms of content, the articles are dedicated to the topic of the dissertation: the stigma of adoption, the secrecy of adoption and the behavior of the adopted child and the parents during the initial adaptation period within the family.

I consider the stated contributions and achieved results to be a personal merit of the doctoral candidate.

8 Abstract

The abstract provides a clear overview of the dissertation. It has been prepared according to the requirements and reflects the main results achieved in the dissertation.

9 Critical remarks and recommendations

I have no significant critical remarks or recommendations regarding the study or the submitted materials.

CONCLUSION

Based on the above, I confidently give my **positive evaluation** of the conducted research, presented by the above-reviewed dissertation, the abstract, the achieved results and the contributions, and I propose that the respected scientific jury award the **PhD degree** to Velichka Simeonova Dosheva -Hristova in the field of higher education: Social, Economic and Legal Sciences, professional field 3.2. Psychology, scientific specialty "Pedagogical and Development Psychology".

15.05.2026

Reviewer: .....

/Prof. Kirilka Tagareva, PhD /